

Fulls de la Revista

Sumari

*La crònica periodística
feta llibre*

JOSEP HERNÁNDEZ TRESSERRAS

El suc agredolç de la vida

LUÍS LUCERO COMAS

*Invitació a la reflexió
ben literaturitzada*

JOSEP AGUSTÍ

Comença el xou

MOISÈS DE PABLO

Marques de Biblioteca

XAVIER RENEDO

Il·lustracions

CARANDELL

Carandell, és a dir Joan Pujol Carandell, il·lustrador d'aquests Fulls, va néixer a Salt l'any 1953. Ha exposat en galeries i salons del nostre país i també de diverses ciutats europees com París, Brussel·les, Frankfurt o Béziers. Mostra del seu reconeixement internacional són els premis que ha obtingut a Itàlia, França o Bèlgica, dels quals destaquen la Medalla d'Or del Mérite et Dévouement Français de París o la Gran Medaille Pieter Paul Rubens de Brussel·les. Fruit de la seva altra passió, la música, és el seu projecte de reproduir plàsticament la història de la música.

La crònica periodística feta llibre

Josep Hernández Tresserras

L'enyor, la divisió temàtica, Pla

«El català és un animal que s'enyora i en un moment de la seva vida escriu versos secretament», llegim en un article de la pàgina 41 d'*Escrits d'ahir*, de Josep Martinell. «Que el català s'enyora sembla un fet ben documentat», emfasitza Miquel Berga a la pàgina 62 d'*Amants i altres estranys*. Vint anys separen les dues afirmacions, i l'home, català o no, continua sentint l'enyorança amarga de la terra. Matem-ho: «El nostre enyor ens ve de quan no érem», diu Carner.

Escrits d'ahir, el número 6 de la col·lecció *Reculls d'Edicions Baix Empordà*, reuneix una selecció d'articles de Martinell publicats al llarg de la seva vida, la majoria a la *Revista de Palafrugell* (1968-1995), uns quants en un diari gironí que es deia *El Pirineo* (1940-1941) i els altres vuit o deu en diferents publicacions: N'hi ha tres de *Destino* (1972-1973), dos de la *Revista de Girona* (1987 i 1994), un de *Fruita del Temps* (1980), un de *Clarisme* (1933!), dos de *La Vanguardia* (1997) i un d'inèdit. Aquests tres últims, junt amb un altre dels d'*El Pirineo*, formen un bloc temàtic sobre Josep Pla. En total són sis, els apartats en què es divideix el llibre. Sis apartats i seixanta articles. Els més interessants són els d'art i literatura menys localistes.

Amants i altres estranys, dividit també en sis blocs temàtics, consta de setanta dels textos que Miquel Berga ha anat publicant aquests darrers anys a la columna de l'última pàgina del diari *El Punt*, i d'un pròleg de Vicenç Pagès. Els articles menys recents són de l'any 1992, i els més actuals de 1999. Una altra coincidència temàtica respecte al llibre de Martinell és l'aparició del personatge Josep Pla. Berga, en l'article «Carta a Josep», escrit amb motiu del centenari de l'autor de Palafrugell, arriba a la conclusió que Pla, «sense escriure novel·les, ha creat el personatge més novel·lesc de la literatura catalana: un tal Josep Pla, escriptor».

Escrits d'ahir. Presentació

La primera cosa que agraeix el lector d'*Escrits d'ahir* és la delicadesa de l'edició: la qualitat i el gruix del paper, sense transparències ni reflexos; la suavitat de la tinta i el cos de lletra; el disseny i el format de la coberta; l'interlineat doble entre paràgrafs i entre el títol i el començament de cada article; la justa mesura dels marges. Res no embarassa, tot respira. Tot predispesa a iniciar una agradable lectura d'un llibre del dibuixant, pintor i escriptor amic de Josep Pla. La prosa té temps, és elegant, diu coses. Tot bé, fins ara. Atenció! Les faltes! No són només d'ortografia, n'hi ha moltes de tipografia. A la «Presentació» del llibre, Mercè Turró Pelegrí fa esment del procés de selecció dels textos, de la feina d'ordenació temàtica, de la inclusió d'un índex de noms al final. Molt bé. I la correcció? No hi ha

ningú que tingui cura de controlar, per exemple, que la ela geminada s'escriu amb un punt volat, no pas amb un guió? Curiosament hi ha punts volats en les eles germinades que apareixen en el pròleg de Mercè Turró. Llàstima: *recopil·lari i *el·laboració s'escriuen amb l.

Escrits d'ahir és un llibre bilingüe: les col·laboracions de Martinell a la premsa en castellà es recullen en aquella mateixa llengua. «Els textos són en la llengua que havien estat escrits originàriament, sense fer-hi cap modificació, ni traducció». Potser no calia traduir, però modificar i tenir cura del resultat final de l'edició, sí. Les incorreccions gramaticals i tipogràfiques no afecten només els textos catalans del recull. Un projecte d'edició com aquest, que rep el suport de la Diputació de Girona, del Consell Comarcal del Baix Empordà i de l'Ajuntament de Palafrugell, hauria d'incloure en el seu pressupost la part corresponent a la feina de, com a mínim, un corrector de proves.

Idees sobre art, literatura i societat

El llibre de Martinell és ple de judicis brillants que val la pena de reportar. Quan confronta classicisme amb romanticisme, un cop feta la distinció elemental entre classicisme igual a subordinació i romanticisme igual a revolta, i havent apuntat que la lluita es produeix en el nostre interior, Martinell rebla el clau amb la següent observació: «La paradoja del romántico es que no admitiendo la subordinación se somete, ya sea al sentimiento ya sea a la insubmisión misma»; i sentència: «La vida es submisión y negar esa submisión es negar la vida».

En un dels quatre articles sobre Pla, «La fascinación de Pla por la obra de John M. Keynes», Martinell comenta l'encert d'apujar els sous als obrers perquè puguin accedir a la propietat: «No olviden que ya Macià, años antes había previsto la "caseta i l'hortet" para que la clase obrera viviera pacíficamente y se olvidara de hacer la revolución. Si uno es propietario no se embarca tan fácilmente en un movimiento revolucionario en el cual puede perder lo poco que posee».

Quant a la pintura, el tema que més toca de ple un pintor d'ofici com ell, Martinell ressegueix el camí de la figuració cap a l'abstracció, des d'un Delacroix que desdibuixa els contorns tan precisos de pintors anteriors, passant per la disgregació de la forma que perpetra l'impressionisme, fins a arribar al màxim grau d'abstracció que representen els ismes. Llavors, com que l'art i la història funcionen per moviments d'acció i reacció, es produeix un gir cap a un tipus de figuració de realisme menys acadèmic, el pop-art. Parlant de «L'art del nostre temps» (1969), l'autor assevera que «la característica de la nostra època és la rapidesa amb la qual el joc pendular d'accions i reaccions es realitza». En un escrit sobre Modest Cuixart d'uns anys després (1975), Martinell veu la pintura en un carreró sense sortida:

per una banda, «un cúmulo de pintura reiterativa», i per l'altra, «una recerca de l'originalitat gairebé desesperada».

Pel que fa a l'evolució de la literatura, Martinell creu que hi ha hagut un procés d'alliberament de l'acció, mancada de profunditat, cap a l'anàlisi dels mecanismes que impulsen els personatges a l'acció.

L'èxit editorial d'*El món de Sofia* és el punt de partida d'un article homònim d'*Escrips d'ahir* que acaba plantejant la conveniència o no de mantenir la filosofia en els plans d'estudi. Martinell recorre al Leopardi que diu que cal llegir molta filosofia per treure'n la conseqüència que no serveix absolutament per a res. Tot i així, reconeix que la filosofia és inseparable de l'home. Afegim-hi els judicis de Ciceró i Montaigne. El fet de filosofar no és altra cosa que disposar-se a la mort, diu Ciceró. Tota la saviesa i el raonament del món es redueixen a ensenyar-nos a no tenir por de morir, corrobora Montaigne.

Panegírics

Trenta-cinc dels seixanta articles aplegats sota el títol *Escrips d'ahir* provenen de la *Revista de Palafrugell* de la primera i segona èpoques. Això vol dir que molt sovint els textos tenen un accent més aviat localista, si bé són representatius de la vida cultural d'un temps i d'un municipi. En un marc on apareixen els cotxes de la Sarfa, el suro i la terrissa, desfilen tot de persones del món artístic palafrugellenc, o bé de les rodalies o amb lligams a l'Empordà, que són objecte del reconeixement públic fet a través de la plataforma de la *Revista*. Alguns cops es tracta d'un homenatge pòstum. Llavors la condició d'artista se subordina a la dimensió humana de la

persona evocada: Lluís Medir, «un home d'una ètica personal estricta»; Francesc Gimeno, «generós»; Josep Maria Prim, «artista honest, fidel a ell mateix». A l'autor li agrada especialment l'expressió «elegància espiritual» per definir l'excel·lència dels homenajats.

De personatges rellevants, també se'n parla. Martinell exalta l'«esperit subtil i abrandat, demoníac i angelical» d'André Gide; el caràcter meditatiu d'un Salvador Espriu, que «probablement només se sent lliure quan està sol»; un Pío Baroja «conseqüent amb les seves idees»; el «deix patufetístic casolà, amb tendència al melodrama sublimat per focs poètics» de Mercè Rodoreda; i evoca un cop més el palafrugellenc més il·lustre: Josep Pla.

La presència més folklòrica de tot el llibre la protagonitza Adriano del Valle, poeta andalús de qui se'ns diu, a l'article «Actualidad poética» (1940), que és el pare de tota la poesia andalusa i que té una indiscutible màgia de poeta. Ens ho hauríem cregut si Martinell no n'hagués citat alguns dels versos: «De Norte a Sur ha tendido / la brisa sus frescas redes / cogiendo pájaros bobos / campanillitas y peces». Hom pot fer el babau en qualsevol cosa, però no en poesia: a un poeta mediocre ni els déus, ni els homes, ni les columnes no l'aguanten, diu Horaci.

De la bondat a l'humor. De Martinell a Berga

És obvi que tant Martinell com Berga pretenen guanyar-se la complicitat del lector. Tot escriptor ha de ser capaç d'engegar un cert corrent de simpatia cap a ell mateix o cap als personatges o l'escenari que descriu, si és que té interès per ser llegit. L'èxit d'un acord de sensibilitats o temperaments depèn també del lector, és clar. El grau d'adhesió o de distanciament respecte a l'obra i l'autor està condicionat per la major o menor severitat del sentit crític i la major o menor ductilitat d'ànima de la persona que descodifica el text. Sobre això, E. M. Cioran expressa: «M'agrada llegir com una portera: identificar-me amb l'autor i el llibre. Qualsevol altra actitud em fa pensar amb la del dissector de cadàvers».

Per guanyar-se la complicitat del lector, Martinell i Berga segueixen camins diferents: Martinell pren la bonhomia i l'amabilitat del conservador; Berga es decanta per l'enginy i la facècia del descregut. L'efecte és, si fa no fa, el mateix. La facècia diverteix. L'amabilitat, en el sentit del mot *divertir* de distreure i entretenir agradablement, també.

Amants...

Miquel Berga escriu una prosa periodística de qualitat. Als que el llegeixen habitualment cada diumenge, què els diré! Vicenç Pagès, a la «Presentació» del llibre, explica l'hàbil ús de la ironia en les proses de Berga. Diguem-ne proses, si ens hi referim

globalment, perquè no tots aquests escrits responen a la fórmula clàssica de l'article periodístic: n'hi ha cinc o sis que són ficcions narratives classificables en el gènere del conte.

El primer mot que dona nom al llibre, *Amants*, està tret d'un dels setanta títols del recull, concretament del que encapçala l'apartat «Passions». Comença així: «No hi havia a la comarca dos amants com ells». Punt i a part. El paral·lelisme amb el primer vers d'«Els amants» de Vicent Andrés Estellés és evident («No hi havia a València dos amants com nosaltres»). De seguida hi trobem més punts de contacte: «Un neguit els obligava a fer-se mal i a llepar-se les ferides successivament» («no comprenem l'amor com un costum amable», diu Estellés). I, al final: «[...] No hi havia hagut a la comarca dos amants com ells» (Estellés: «No hi havia a València dos amants com nosaltres, / car d'amants com nosaltres en són parits ben pocs»). L'estrebada vital i dionisiaca del jo poètic del poema d'Estellés es torna grotesca sota la mirada dessacralitzadora del narrador en tercera persona del text de Berga, on se'ns diu que ell la va conquerir posant-li l'abric tot dient-li a cau d'orella: «¡Ay, quién fuera abrigo pa andar contigo!».

Plagasitat

La societat anglesa és un dels temes que més excita la plagasitat de l'autor saltenc. El primer bloc del llibre, «Puritans», aplega nou articles que retraten còmicament les inèrcies i estridències dels súbdits de la corona britànica. Hi trobem conclusions com ara aquesta: «L'hospitalitat d'un anglès només emergeix quan se li guanya el cor mostrant afecte pels seus *pets*» (animals domèstics de companyia). La climatologia i el caràcter nacional britànics, dos factors susceptibles d'exemplificar el principi de causalitat, mereixen també el comentari jocós de Berga, que no s'està de dir en un altre article que «el problema d'Anglaterra avui és que William Shakespeare ja no escriu obres de teatre».

Els problemes menys transcendents adquireixen a *Amants...* categoria d'irresoluble interrogant cognitiu, com per exemple a «El mitjó»: «Jo comprenc que la gent té moltes preocupacions, però convé afrontar les grans preguntes de la vida: ¿Per què es desaparellen els mitjons?».

La genuïnitat catalana de l'activitat d'anar a buscar bolets és vindicada amb la vehemència dels signes d'interrogació: «¿En quin altre aspecte es produeix un fet diferencial tan delimitat i contundent?». La utilització del recurs de la interrogació retòrica, de propietats emfàtiques, és molt del grat de Miquel Berga. A l'article «No hi tornis!», on un marit s'indigna per les felicitacions que rep la seva dona del president d'una cadena de magatzems, l'autor encadena tot un

seguit d'exclamacions interrogatives que provoquen la hilaritat pel seu caràcter hiperbòlic: «¿Què hi ha, entre el tal Isidoro i l'esposa d'un servidor? ¿Per què és tan implacable i puntual en la manifestació del seu afecte? [...]». Tant la tècnica com el to apropen Berga a un dels mestres del gènere: Monzó. Les molèsties que causen els mòbils o la inèrcia de les masses a l'hora de fer turisme (incloent-hi l'expressió *homo turisticus*, present a «L'obligació de viatjar», de Monzó) són temes rescatats d'un dels llibres de culte d'articles periodístics en llengua catalana: *Del tot indefens...*

Sobre la salut i el zel de les autoritats a advertir-nos que no fumem, que no beguem i que no ens engreixem, Berga alerta que «si no reaccionem, els ciutadans d'aquest país ens veurem obligats a morir-nos en perfecte estat de salut».

Alguna vegada, però, la recerca del cop d'efecte còmic no obté el resultat desitjat. Això és molt perillós perquè el lector, acostumat a riure's d'alguna cosa, com que no troba l'objecte d'irrisió allà on esperava trobar-lo, dubta entre estroncar-se el desig de fer befa o descarregar-lo en el narrador (exemples: els finals de «Regles» i d'«Oasi»).

El sisè i últim bloc del llibre engloba divuit proses, cinc de les quals són exercicis de ficció narrativa. Les altres, que podem anomenar pròpiament articles, inclouen reflexions de l'autor sobre la feina mateixa d'escriure i l'acte de llegir. Sense deixar de banda la ironia, Berga hi incorpora afirmacions com ara aquesta: «Llegir, no es pensin, és sovint un mecanisme enginyós per no haver de pensar. Vet aquí el repòs». Sobre els crítics professionals, opina que fan una feina poc agraïda: si són clements, avorreixen; si són implacables, diverteixen «però es guanyen enemistats eternes». L'últim article, titulat «El perquè», es fa ressò del cas d'una lectora que sovint és incapaç d'entendre'l i que, a causa d'això, no arriba fins al final de la columna. «És cert que alguns espècimens d'adult projecten la sensació d'entendre-ho tot», comenta l'articulista en descàrrec de la lectora que s'excusa per una possible inaptesa seva, però l'aspiració a la comprensió total està condemnada al fracàs, assegura.

Josep Hernández Tresserras

MARTINELL, JOSEP.

Escrits d'ahir.

Edicions Baix Empordà.

Palafrugell, 1999.

172 pàgines.

BERGA, MIQUEL.

Amants i altres estranys.

El Punt.

Girona, 1999.

144 pàgines.